

Κ·Ε·Λ·Σ·Ο·Σ

Ἀληθῆς
Λόγος

ΣΤΟ ΦΩΣ ΥΣΤΕΡΑ ΑΠΟ
*** 18 ΑΙΩΝΕΣ ***

Απόδοση:
Πέτρος Οικονόμου
Γιάννης Χριστοδούλου

Επιμέλεια - Πρόλογος:
Γιάννης Αβραμίδης

θύραθεν ΕΠΙΛΟΓΗ

Θεσσαλονίκη 1996

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΒΡΑΙΟΥΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥΣ

Σας λέω λοιπόν, Ιουδαίοι και Χριστιανοί, ότι θεός και παιδί θεού, ούτε κατέβηκε ούτε μπορεί ποτέ να κατεβεί στη γη. Κι αν εννοείτε κάποιους αγγέλους, τι λέτε πως είναι αυτοί, θεοί ή άλλο γένος; Γιατί, φυσικά, άλλο πράγμα ο θεός και άλλο οι δαίμονες.*

Με τους Ιουδαίους τώρα, είναι κανείς να απορεί που από τη μια λατρεύουν τον ουρανό και τους αγγέλους κι από την άλλη αδιαφορούν για τα πιο μεγαλοπρεπή και ισχυρά μέρη του, τον ήλιο και τη σελήνη και τους άλλους αστέρες, και τους πλανήτες και τους απλανείς. Θαρρείς και είναι δυνατόν, το μιν όλον να είναι θεός τα δέ μέρη του να μην είναι θεϊκά· ή πάλι, λατρεύουν απόλυτα εκείνα τα όντα που, καθώς λένε, ενσκήπτουν σε ανθρώπους τυφλωμένους από τα σκοτάδια της μαγείας ή σε ανθρώπους που βλέπουν στον ύπνο τους φαντάσματα. Ενώ τους άλλους που τόσο ξεκάθαρα και διάφανα προλέγουν τα μελλούμενα, και που χάρη σ' αυτούς εκμεταλλεύονται και διαχειρίζονται οι άνθρωποι τις βροχές και τη ζέστη του ήλιου και τα σύννεφα και τις βροντές —τις οποίες οι Ιουδαίοι προσκυνούν— τους καρπούς και όλα τα γεννήματα, και μέσω αυτών φανερώνεται ο θεός, τους επιφανέστερους κήρυκες των επουρανίων, τους πραγματικούς αγγέλους του ουρανού —αυτούς τους νομίζουν τιποτένιους.

Ακόμη, είναι ανόητο να πιστεύουν ότι όταν ο θεός θα ρίξει φωτιά —θαρρείς κι είναι κανένας μάγεις— τότε όλο το υπόλοιπο ανθρώπινο γένος θα κατακαεί και μόνο αυτοί θα απομείνουν, όχι μόνο οι ζωντανοί αλλά κι οι πεθαμένοι από καιρό που θα έχουν βγει από τη γη με κείνες τις ίδιες τους τις σάρκες —μια ελπίδα που πραγματικά ταιριάζει σε σκουλήκια. Γιατί ποια ανθρώπινη ψυχή θα μπορούσε ακόμα να ποθεί ένα σώμα σαπισμένο; Αφού ακόμα κι από σας κάποιοι και από τους Χριστιανούς

μερικοί, δεν ασπάζονται τούτο το δόγμα, χάρια που τους είναι αδύνατο αλλά και αηδιαστικό να επιχειρηματολογούν και να δικαιολογούν την απίστευτη αυτή χυδαιότητα. Ποιό σώμα, αλλοιωμένο εντελώς, μπορεί να επανέλθει στην αρχική του φυσική κατάσταση και στην ίδια εκείνη σύσταση; Μη μπορώντας να απαντήσουν τίποτα, καταφεύγουν στην πιο παράλογη υπεκφυγή, λέγοντας ότι ο θεός όλα τα μπορεί. Όμως ο θεός τα επονειδιστά δεν τα μπορεί και αυτά που αντιβαίνουν στη φύση δεν τα θέλει. Κι αν εσύ επιθυμήσεις κάτι το αηδιαστικό επειδή είσαι φαύλος, δεν πρέπει να πιστεύεις ότι ο θεός θα το μπορέσει κιόλας και ότι θα γίνει αμέσως. Γιατί ο θεός είναι το πρώτο αίτιο της ορθότητας και δικαιοσύνης των νόμων της φύσης κι όχι αρχηγέτης της ελαττωματικής επιθυμίας ούτε της πλανημένης αταξίας. Και βέβαια θα μπορούσε να παράσχει την αιώνια ζωή της ψυχής: «ενώ οι νεκροί», λέει ο Ηράκλειτος, «είναι πιο απεχθείς κι από τα περιτώματα.» Το να ανακηρύξει —παράλογα— αιώνια τη σάρκα —που 'ναι γεμάτη πράγματα που ούτε να τα λες δεν είναι ωραίο— ούτε θα το θελήσει ο θεός ούτε θα το μπορέσει. Γιατί αυτός είναι ο Λόγος, που ορίζει όλα τα όντα: τίποτα λοιπόν παράλογο δεν μπορεί να πράξει και τίποτα ενάντια στον εαυτό του.

Οι Ιουδαίοι λοιπόν αφού έγιναν ιδιαίτερο έθνος, θεσπίζοντας νόμους σύμφωνα με τα έθιμά τους —τους οποίους ακόμα και σήμερα διατηρούν— και υπερασπιζόμενοι την όποια θρησκεία τους —πατρογονική πάντως— λειτουργούν όπως κι οι άλλοι άνθρωποι, γιατί όλοι φροντίζουν με σεβασμό τα πατροπαράδοτα, όποια κι αν είναι αυτά. Άλλωστε φαίνεται πως έτσι αρμόζει: όχι μόνο επειδή ο κάθε λαός έχει σχεφτεί κι έχει νομοθετήσει κατά το δικό του ιδιαίτερο τρόπο ή επειδή πρέπει να τηρούνται όσα από κοινού καθιερώθηκαν, αλλά και επειδή όπως είναι λογικό, τα μέρη της γης από παλιά είναι διαιρεμένα σε επικράτειες κι έχει η κάθε μία τους τοποτηρητές της, και κυβερνούνται σύμφωνα με αυτή τη διαίρεση. Επομένως, σε κάθε τόπο τα πράγματα είναι καλώς καμωμένα, εφ' όσον γίνονται καταπώς ε-

πιθυμούν οι άνθρωποι εκεί από την άλλη, δεν είναι νόμιμο να καταλύονται αυτά που από παλιά έχουν κατά τόπους θεσπιστεί. Θα μπορούσε κανείς να χρησιμοποιήσει ως μάρτυρα τον Ηρόδοτο, που λέει τα εξής: «Διότι βέβαια, οι κάτοικοι των πόλεων Μάρεα και Απιδ, αφού εγκαταστάθηκαν στην Αίγυπτο, στα σύνορα με τη Λιβύη, πιστεύοντας ότι είναι Λίβυοι και όχι Αιγύπτιοι, και επειδή δυσφορούσαν με τη θρησκεία των ιερών και δεν ήθελαν να απέχουν από τις αγελάδες, έστειλαν πρέσβεις στον Άμμωνα και δήλωσαν ότι τίποτα το κοινό δεν έχουν με τους Αιγύπτιους· γιατί κατοικούν έξω από το Δέλτα και δεν έχουν κοινά έθιμα μ' αυτούς και θέλουν να μπορούν να γεύονται τα πάντα. Ο θεός όμως δεν τους το επέτρεψε αυτό, καθώς αποφάνθηκε ότι Αίγυπτος είναι η χώρα που την ποτίζει ο Νείλος και Αιγύπτιοι είναι όσοι κατοικούν κάτω από την πόλη Ελεφαντίνη και πίνουν από αυτόν τον ποταμό.»²⁵ Ο Ηρόδοτος από την πλευρά του αυτά έχει εξιστορήσει. Από την άλλη, ο Άμμων, όταν διαμηνύει τις θεομηνίες, δεν είναι χειρότερος από τους αγγέλους των Ιουδαίων· επομένως δεν είναι αδίκημα ο καθένας να έχει τη θρησκεία του με βάση αυτά που έχουν θεσπιστεί. Φυσικά, θα βρούμε μεγάλες διαφορές ανάμεσα στους λαούς, κι ωστόσο ο κάθε λαός πιστεύει ότι έχει τα καλύτερα έθιμα: από τους Αιθίοπες, όσοι κατοικούν στην Μερή λατρεύουν «μόνο το Δία και το Διόνυσο» ενώ οι Αράβιοι την Ουρανία και τον Διόνυσο, και όλοι οι Αιγύπτιοι τον Όσιρι και την Ίσιδα, ενώ οι Σάτες την Αθηνά και οι Ναυκρατίτες, σχετικά πρόσφατα, αναγνώρισαν τον Σάραπη –κι οι υπόλοιποι, κατά επαρχίες, όπως καθένας συνηθίζει. Και άλλοι απέχουν από τα πρόβατα επειδή τα θεωρούν ιερά, άλλοι από τις κατσίκες, άλλοι από τους κροκόδειλους κι άλλοι, από σιχαμάρα, δεν τρώνε γουρούνια και αγελάδες. Οι Σκύθες πάλι, θεωρούν καλό να τρώνε και ανθρώπους· ενώ ανάμεσα στους Ινδούς υπάρχουν κι εκείνοι που πιστεύουν ότι ο θεός νόμος τούς επιτρέπει να τρώνε ακόμα και τους γονείς τους. Κάπου το λέει και ο ίδιος ο Ηρόδοτος: θα χρησιμοποιήσω τα ίδια του τα λόγια "για του λόγου το αλη-

θές".²⁶ «Αν κάποιος καλούσε όλους τους ανθρώπους και τους έβαζε να διαλέξουν ανάμεσα σ' όλους τους νόμους τους καλύτερους, όλοι, αφού θα εξέταζαν το ζήτημα, θα προτιμούσαν τους δικούς τους· σε τέτοιο βαθμό πιστεύουν όλοι ότι οι δικοί τους νόμοι είναι οι καλύτεροι. Επομένως, δεν μπορεί κανείς να γελάει μ' όλα αυτά, εκτός κι αν είναι τρελός. Κι υπάρχουν ακόμα πολλές αποδείξεις για το πόσο όλοι οι άνθρωποι πιστεύουν στους δικούς τους νόμους. Μεταξύ άλλων και το εξής γεγονός: όταν βασίλευε ο Δαρείος, κάλεσε τους Έλληνες που βρίσκονταν κοντά του και τους ρώτησε με πόσα χρήματα θα δέχονταν να φάνε τους γονείς τους όταν αυτοί θα πέθαιναν. Κι οι Έλληνες του είπαν ότι με τίποτα δεν θα το έκαναν αυτό. Ύστερα ο Δαρείος κάλεσε κάποιους Ινδούς, τους επωνομαζόμενους Καλατίες, που τρώνε τους γονείς τους. Μπροστά στους Έλληνες που παρακολουθούσαν το διάλογο μέσω διερμηνέα, τους ρώτησε με πόσα χρήματα θα δέχονταν να κάψουν στην πυρά τους νεκρούς γονείς τους· κι εκείνοι έβαλαν τις φωνές και τον παρακάλεσαν να σωπάσει. Τόσο πολύ πίστευαν οι άνθρωποι σ' αυτά, και μου φαίνεται είχε δίκιο ο Πίνδαρος που είπε ότι ο νόμος είναι ο βασιλιάς όλων.» Πρέπει λοιπόν όλοι οι άνθρωποι να ζουν σύμφωνα με τα πατροπαράδοτα, χωρίς να μπορεί κανένας να τους κατηγορεί γι' αυτό· αντίθετα τους Χριστιανούς θα μπορούσαμε να τους κατηγορήσουμε που εγκατέλειψαν τα πάτρια για να υπερασπιστούν τη διδασκαλία του Ιησού, χωρίς να αποτελούν ένα έθνος όπως οι Ιουδαίοι. Τους Ιουδαίους δεν μπορεί να τους επικρίνει κανείς που προστατεύουν τα έθιμά τους· μπορεί όμως να επικρίνει εκείνους που εγκατέλειψαν τα δικά τους για να ιδιοποιηθούν των Ιουδαίων. Κι αν (οι Ιουδαίοι) επειδή τάχα ξέρουν περισσότερα, περηφανεύονται και αποφεύγουν την επικοινωνία με τους άλλους, που υποτίθεται δεν είναι το ίδιο αγνοί μ' αυτούς, ας μάθουν ότι ούτε καν η ιδέα του "Ουρανού" δεν τους ανήκει και για να μην αναφερθώ σε τίποτα άλλο, περιορίζομαι στους Πέρσες που, όπως επισημαίνει ο Ηρόδοτος, από παλιά είχαν εκφράσει την ίδια αντίληψη. «Γιατί πιστεύουν», λέει, «ότι για να τελέσουν θυ-

Είναι φυσικό, αν πας να καταργήσεις αυτό το δόγμα, να σε εκδικηθεί ο βασιλιάς. Γιατί αν όλοι έκαναν το ίδιο με σένα, τίποτα δεν θα εμπόδιζε, να βρεθεί ο βασιλιάς μόνος κι έρημος και ό,τι υπάρχει πάνω στη γη να πέσει στα χέρια των άνομων και άγριων βαρβάρων και τότε είναι που δεν θ' απομείνει ίχνος από τη φήμη είτε της δικιάς σου θρησκείας είτε της αληθινής σοφίας.⁴⁸

Δεν φαντάζομαι να ισχυριστείς ότι θα μπορούσαν οι Ρωμαίοι, πιστεύοντας σ' αυτά που λες εσύ και αδιαφορώντας για τα όσα έχουν θεσπίσει για θεούς και ανθρώπους, να καλέσουν τον δικό σου τον Ύψιστο —ή όπως αλλιώς θέλεις να τον λες—, κι ύστερα απ' αυτό να κατεβεί ο θεός σου να πολεμήσει στο πλευρό τους και να μη χρειαστούν καμιάν άλλη δύναμη. Γιατί και παλιότερα, ο ίδιος θεός, υποσχέθηκε στους πιστούς του (Ιουδαίους) αυτά και πολύ περισσότερα, όπως λέτε και σεις. Και είδατε πόσο τους ωφέλησε και εκείνους και εσάς: εκείνοι, αντί να κυριαρχούν σ' όλη τη γη, δεν έχουν πια ούτε πατρίδα ούτε ένα σβωλαράκι χώμα· κι από εσάς αν ακόμα υπάρχει κανείς που ξεφεύγει από την προσοχή και περιπλανιέται, καταζητείται για να καταδικαστεί σε θάνατο.

Όμως ούτε και το άλλο που λες, δεν πρέπει να το ανεχτούμε: ότι αν οι τωρινοί βασιλιάδες μας ηττηθούν επειδή πείστηκαν από σένα, με τον ίδιο τρόπο θα πείσεις και κείνους που θα βασιλεύσουν αμέσως μετά, κι έπειτα άλλους που κι αυτοί θα νικηθούν και στη συνέχεια άλλους· ώσπου κάποτε —αφού θα 'χουν ηττηθεί όλοι όσοι σε πίστεψαν—, κάποια εξουσία πιο συνετή, βλέποντας το τι συμβαίνει και προκειμένου να χαθεί πρώτα η ίδια, θα σας αφανίσει όλους.

Εξάλλου, όποιος φαντάζεται ότι είναι δυνατό να συμφωνήσουν σε ένα νόμο οι Έλληνες και οι βάρβαροι που νέμονται την Ασία, την Ευρώπη και την Αφρική μέχρι τα πέρατα της γης, δεν ξέρει τι του γίνεται. Στηρίξτε λοιπόν τον αυτοκράτορα με όλη σας τη δύναμη, κοπιάστε μαζί του για τα δίκαια και πολεμήστε στο πλευρό του, συστρατευτείτε μαζί του αν υπάρξει ανάγκη και

βοηθείστε τον στη διοίκηση του στρατού. Και αν χρειαστεί, πάρτε μέρος στη διακυβέρνηση της πατρίδας, για τη σωτηρία των νόμων και της ευσέβειας...

Απομένει τώρα να συγγράψω μια ακόμη πραγματεία, στην οποία θα μιλήσω για τον τρόπο ζωής που θα πρέπει να ακολουθήσουν όσοι μπορούν και είναι πρόθυμοι να πειστούν από τα λεγόμενά μου.

ΚΕΛΣΟΣ
